

ANDEBU SKOLE
- kunnskap og utvikling

LÆRINGSSTRATEGIER OG
UTVIKLINGSVERKTØY

Mars 10

Forord

Elevene trenger en stor mengde gode og varierte metoder/verktøy/strategier for å lære best mulig.

Dette heftet er å betrakte som en verktøykasse for læreren. Ved å formidle disse strategiene og bruke disse oppleggene, vil elevene få kunnskap om de ulike strategier og se hvilke som passer dem best.

1.Læringsstrategier

Spørrenøkkel

Her er svaret gitt og elevene skal lage spørsmål.

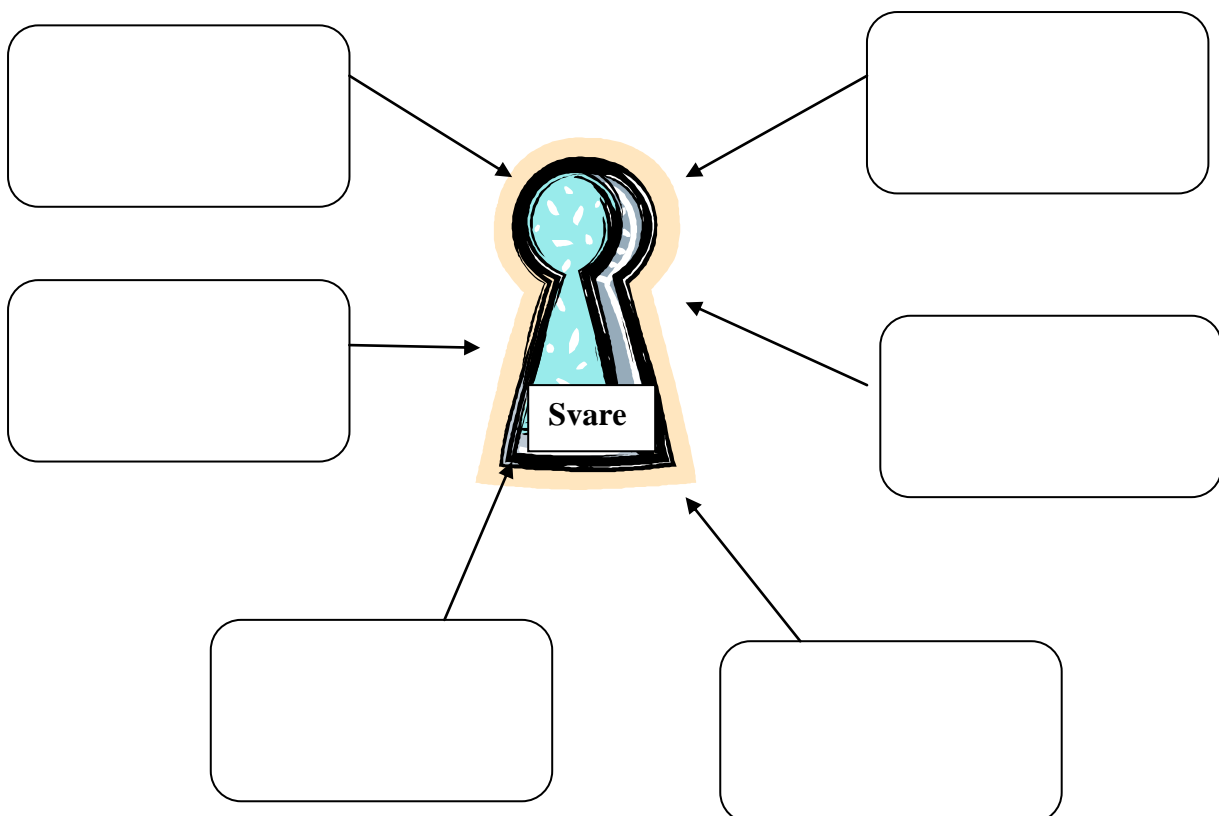
En spørrenøkkel er en strategi som kan brukes for å finne ut hvor mye elever vet om et tema.

Elevene starter med svaret og skal finne spørsmål som leder til svaret.

Spørrenøkkel kan både brukes individuelt og i grupper.

Spørrenøkkel

Svaret er:

Seks tenkehatter

Dette er en metode for å snakke om eller diskutere en oppgave, et problem eller et tema.

Tenkehattene skal hjelpe til å lage struktur i kompliserte problemløsninger.

Tenkehattene består av ulike tilnærmings/tenkemåter representert gjennom seks hatter med ulike farger. Hattene fungerer som enkle mentale knagger og fargene på hattene brukes for at alle til en hver tid skal vite hvilken tenkning som etterspørres akkurat nå.

Den hvite hatten:

Fakta, nøytral, objektiv.

Hvilke fakta har vi? Stemmer den fakta og den informasjonen vi har?

Hvilken informasjon mangler vi? Hvordan kan vi få den informasjonen vi mangler?

Den røde hatten:

Følelser både positive og negative.

Hvilke følelser har jeg for dette? Hva er mine reaksjoner? Føles det riktig?

Den gule hatten:

Det positive, finne fordeler

Hva er fordelene? Hvorfor er det verdt å prøve?

Hvordan kan dette bidra til forenkling eller forbedring?

Den grønne hatten:

Kreativ, finne løsninger, se nye muligheter

Hva er mulig? Hvilke ideer har vi? Hva kan vi forandre?

Hvordan kan vi utvikle dette videre?

Den svarte hatten:

Det negative, finne feil, svakheter og potensielle farer.

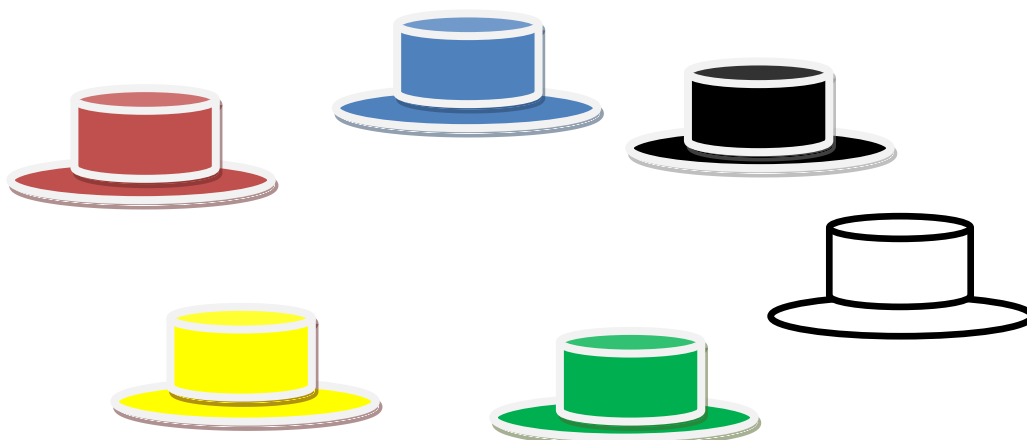
Hva er svakheten? Hva er problemet? Hvilke problemer kan oppstå? Hva er feilen?

Den blå hatten:

Ser på helheten, det metakognitive, organiserer, klarkjør og konkluderer.

Hvilke mål har vi? Hva vil vi oppnå? Hvor skal vi begynne? Hvor mye tid har vi?

Hva gjør vi videre? Hva har vi oppnådd?

Tynne og tykke spørsmål

er en strategi for å lære elevene forskjellen mellom enkle faktaspørsmål og mer kompliserte tankekrevende spørsmål. Tynne spørsmål gir ofte ja eller nei svar. Tykke spørsmål er gjerne åpne spørsmål som spør om et gjennomtenkt svar med mange ord.

Tynne og tykke spørsmål kan brukes etter undervisning for å se hva elevene har fått med seg. Eller når elevene skal jobbe med en tekst. De kan brukes individuelt eller i gruppe.

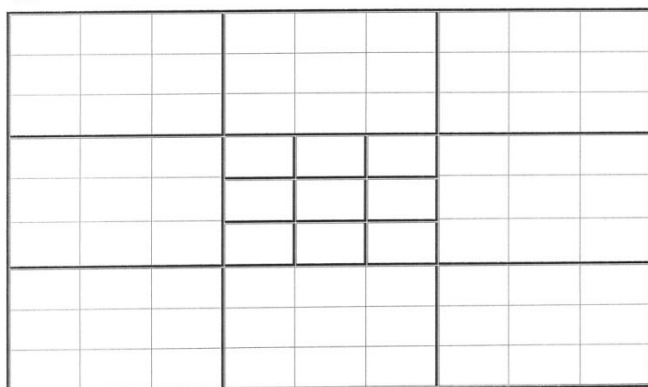
<p>Tynne spørsmål Hva er..... Hvem er.... Hvem gjorde.... Navn..... Vil..... Kan..... Er det sant.....</p>

<p>Tykke spørsmål Gi tre grunner til.... Hvorfor tror du.... Spå hva som vil skje.... Hva hvis.... Hvorfor.... Forklar.... På hvilken måte.....</p>
--

Lotus:

er et verktøy til bruk for å lage systematiske oversikter, planlegge og disponere oppgaver, skape struktur og oversikt over et tema eller den kan brukes om en skal holde et foredrag . Det er bare fantasien som setter begrensninger her. Den kan brukes i alle fag . Elevene kan gis muntlige instruksjoner, og de kan så fylle ut rutene med tegning, tall eller bokstaver. Vi har storlotus og minilotus. Iskremen, hamburgeren og hageporten er eksempler på enklere lotuser.

Lotus

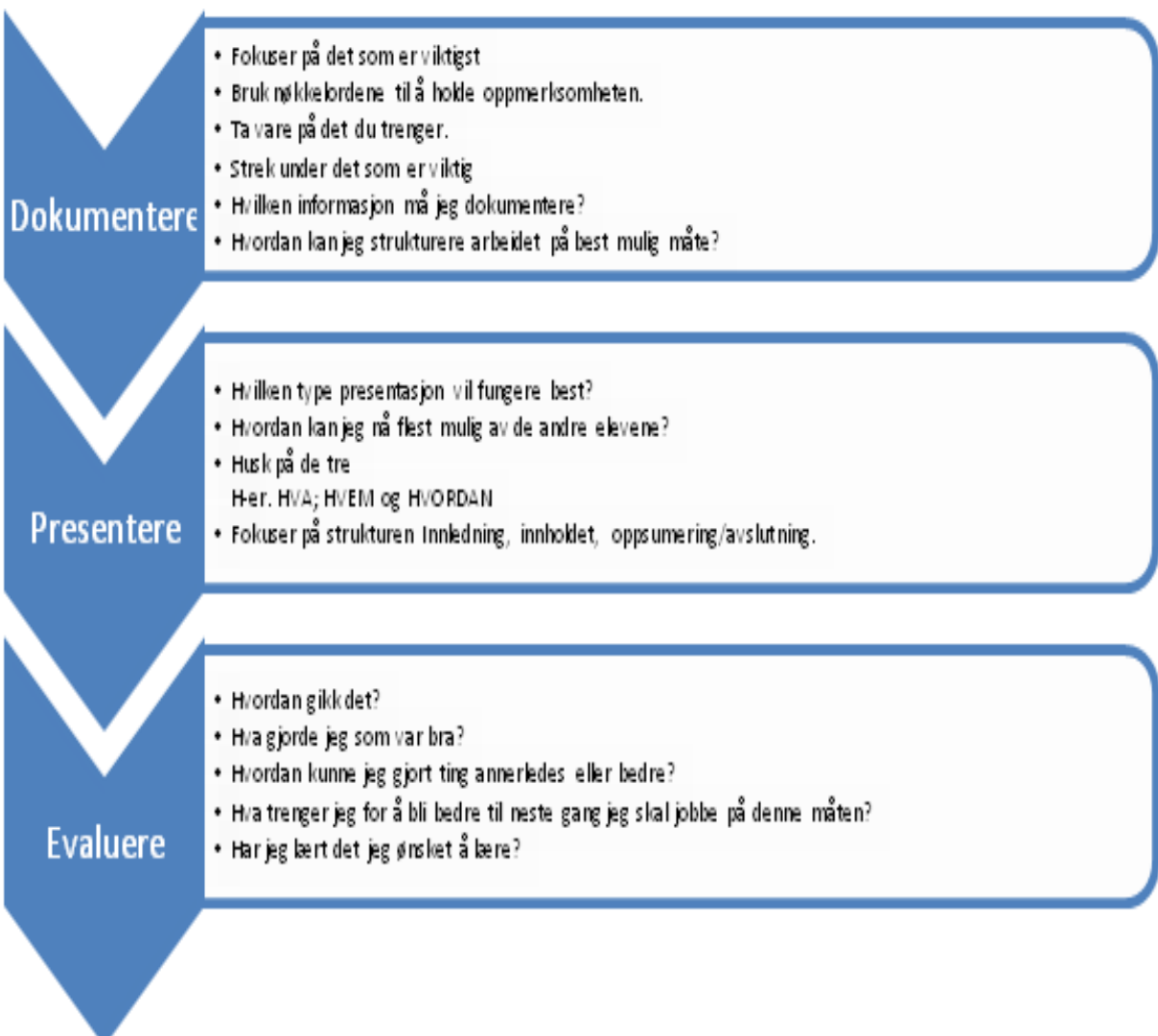
Handlingslæring

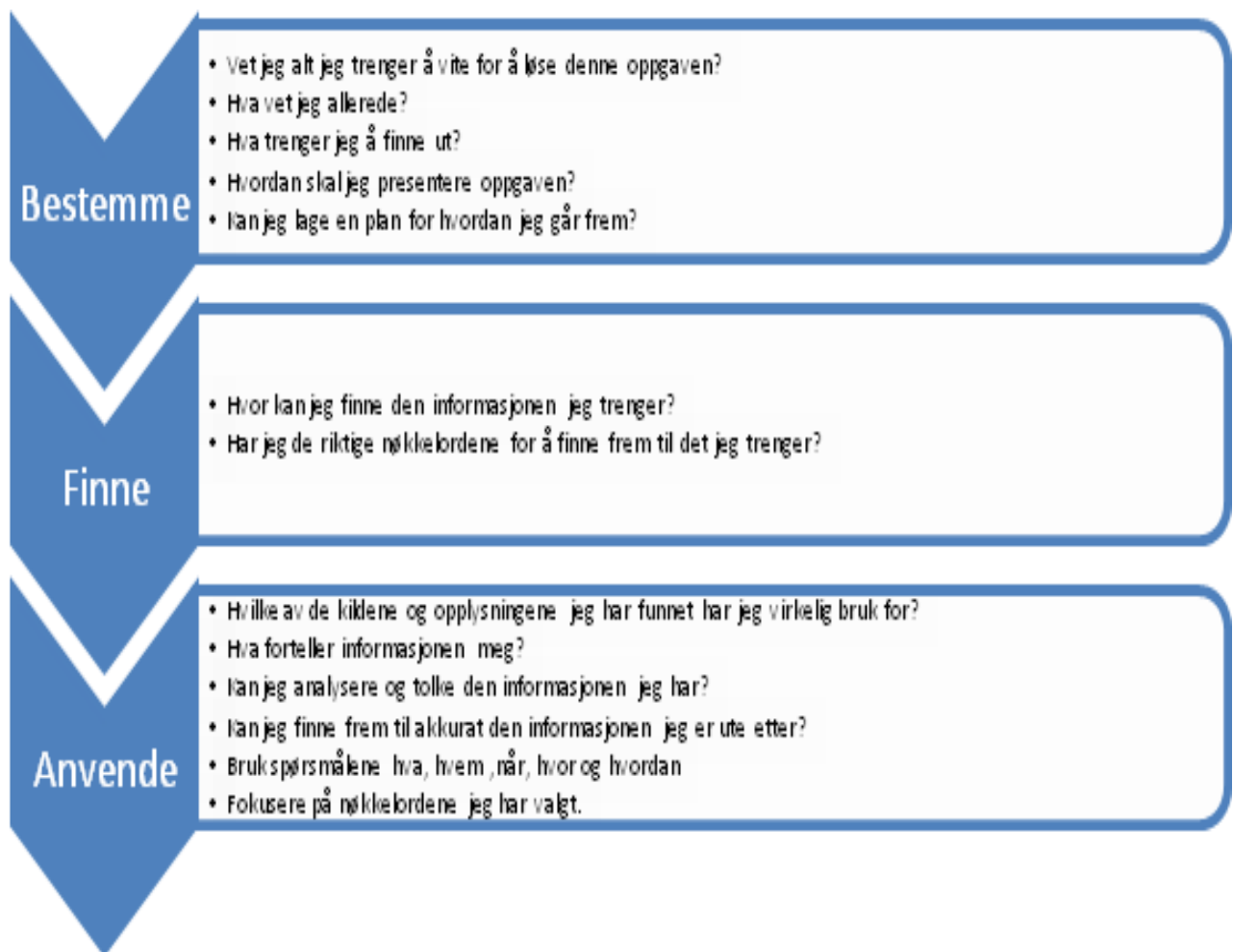
er en metode hvor eleven selv må stå for den aktive læringen. Det er eleven selv som styrer læringen og hva som må gjøres for å finne frem til kunnskapen. Elevene bruker de seks trinnene i handlingslærings modellen for å strukturere arbeidet sitt. Læreren er elevens veileder.

Handlingslæring passer til prosjektarbeid eller når eleven skal finne informasjon på internett.

De seks trinnene i handlingen er:

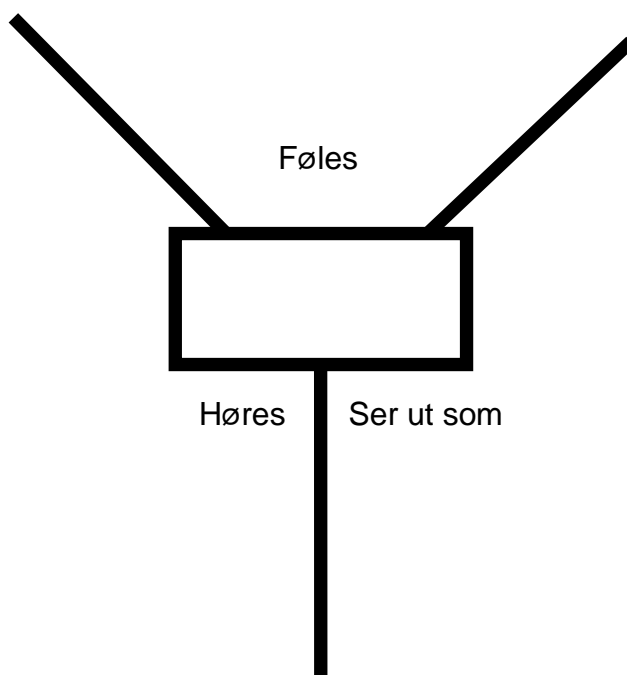
1. **Bestemme:** Hva vet jeg? Hva trenger jeg å finne ut? Hvordan skal jeg presentere oppgaven? Kan jeg lage en plan?
2. **Finne:** Hvor kan jeg finne informasjon? Har jeg riktige nøkkelord?
3. **Anvende:** Hvilke opplysninger og kilder har jeg bruk for? Analysere og tolke.
4. **Dokumentere:** Fokuser på det som er viktigst. Ta vare på det du trenger. Hvilke dokumentasjoner trengs? Organiser arbeidet.
5. **Presentere:** Hvilken type presentasjon vil fungere best? Hva er budskapet? Hvem skal det presenteres for? Hvordan skal det presenteres.
6. **Evaluering:** Hvordan gikk det? Hva kunne vært annerledes eller bedre? Hva trenger jeg å bli bedre til?

Y- diagram

er en strategi for å lære elever å utvikle sin evne til å spesifikk eksempler på ulike sider av et emne. Eleven skal forholde seg til tre ulike felt. Hvordan det ser ut som, hvordan det høres og hvordan det føles.

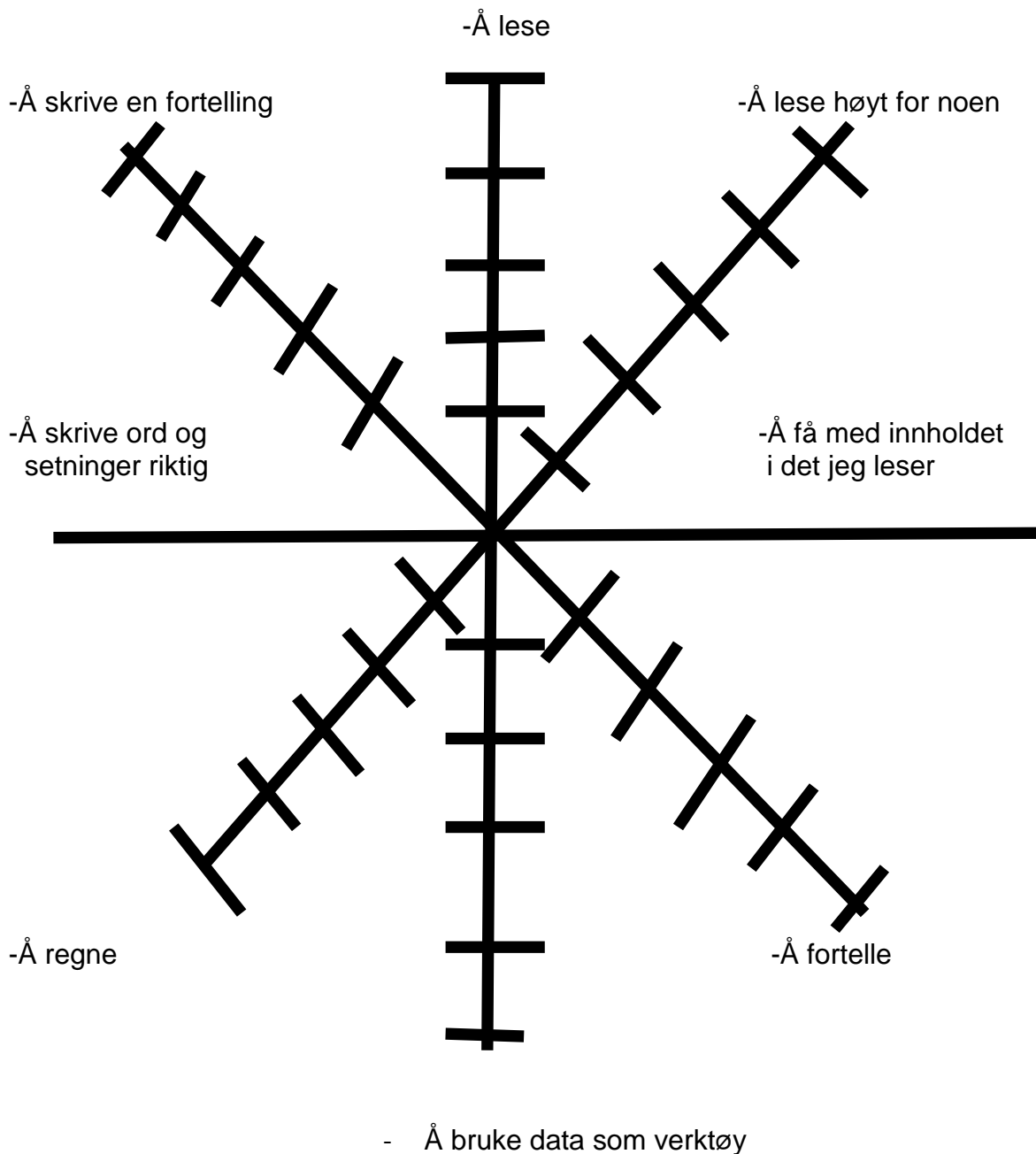
Radar:

er et vurderingsverktøy, men også en grafisk framstilling av resultater. Radar synliggjør styrker og svakheter på en tydelig og visuell måte, og det er lett for alle å sette inn kreftene for å bli bedre. Dessuten er radar lett å bruke! Kan være et utgangspunkt for elev- og medarbeidersamtaler.

Radar kan også brukes av en gruppe/team eller etter et prosjekt for å sjekke ut hva elevene selv mener de kan. Vi finner radar under diagrammer i Microsoft Office Excel.

Jeg er flink til:

Navn: _____

Tankekart

er fint å bruke når man vil systematisere ideer og tanker rundt et tema, en tekst eller et bilde. Tankekart kan også brukes som en metode å notere på.

Tankekart har ofte et individuelt utseende, og man bruker det slik at det blir mest hensiktsmessig for hver enkelt.

Det kan være hensiktsmessig å kombinere tankekart med brainstorming.

Pluss/delta

Pluss/delta er et tokolonneskjema.

I plusskolonnen skriver en om hva som var bra. For eksempel hva man er flink til, eller hva som fungerte godt.

I deltakolonnen skriver man hva en kan gjøre annerledes. For eksempel hva man må jobbe mer med, øve seg på, eller hva man ønsker å få til.

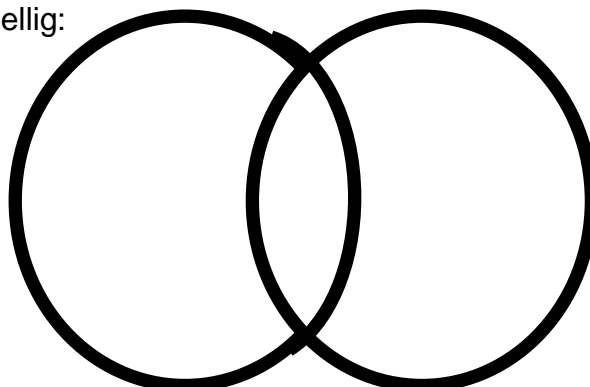
Delta er ikke det samme som minus!

Pluss + (Er bra)	Delta \triangle (Kan bli bedre)

Vennogram

består av to sirkler som har et felles område. Det er et verktøy som kan benyttes for å finne likheter og forskjeller mellom to eller flere enheter. Det kan for eksempel være land, dyr, historier, personer, flagg osv. Det som er spesielt og særegent for hver av de to skal plasseres i ytterkanten av hver sirkel, mens det som er felles for de to plasseres i det området som er felles for de to sirklene.

Hva er likt og hva er forskjellig:

VØL

er praktisk å bruke i forbindelse med oppstart av et nytt temaarbeid. Kan gjøres enkeltvis eller felles.

V står for hva man kan/vet fra før.

Ø står for hva man ønsker å lære.

L står for hva man har lært.

Det er naturlig å fylle ut de to første kolonnene før et arbeid, og den siste kolonnen etter endt arbeid, som en oppsummering.

Nøkkelord med hitliste (underveislesings-strategi)

Elevene leser en tekst og skriver ned/streker under nøkkelord. Etterpå lager de en oversikt over de nøkkelord som opptrer oftest (hitliste).

Thinkalouds (underveislesings-strategi)

Tenke høyt sammen med teksten. Dvs. Les en kort sekvens – stopp – tenk over hva en har lest.

Think-alouds er en strategisk leseøvelse om fokuserer på forståelse.

Det kan også være nyttig å tenke langs med teksten når en leser. Dvs. les en sekvens – stopp – hva kan komme, hva kan komme til å skje?

2.Lesing av fagtekster

tips fra Dagrun Skjelbred

Særtrekk ved fagtekster i skolen

- Fagtekster krever en annen tilnærming enn andre typer litteratur
- Fagtekster er fagspesifikke
- Fagtekster er multimodale
- Fagtekster har ofte et krevende språk, de skal forklare komplekse begrep og fenomener –det fagspesifikke krever presisjon
- Begrepsbruken skiller seg fra dagligspråket

Arbeid med lesestrategier

1.Førforståelse/ førlesing

La eleven formulere:

- Mål: Hva skal jeg lære
- Emne Hva vet jeg fra før?
 - Vet – tror – vil vite
 - Tankekart
 - Hvilke fagbegreper vil jeg møte? Hvor finner jeg forklaring på dem?
- Teksten. Hva slags tekst er dette?
- Hva får jeg vite ved å studere bilder, illustrasjoner, overskrifter m.m.?

2. Metakognitiv bevissthet/ overvåke egen lesing

- Sentralt spørsmål: Gir dette mening?
- Lese avsnitt for avsnitt , modellering, stille spørsmål, oppklare uklarheter, samtaler om fagbegreper, formulere det viktigste.
- Foregripe (tekster som er ordnet etter tid er best egnet)
- Sjekke mot hva en vet og tror. Forarbeid lage stikkord på hva en vet eller tror en vet om emnet. Sette tegn i margin etter følgende system mens en leser:
 - " Dette viste jeg" ✓
 - " Jeg trodde noe annet" –
 - " Dette var nytt for meg" +
 - " Dette forstår jeg ikke"?
- Still spørsmål til teksten
 - Hente informasjon (hvem, hva, hvor, når, gi eksempel på..)
 - Tolke og forstå: (hvorfor, på hvilken måte, hva kan grunnen være)
 - Vurdering og refleksjon over innhold og form: (hva mener jeg, begrunn, hva savner jeg, kunne noe vært sagt på en annen måte, hva var viktigst..)
- Noter mens en leser
 - Tankekart, andre visualiseringer
 - Stikkord med spørsmål

3. Etterarbeid/ reformulering

- Oppsummering (må læres. Øves med lærer i klassen eller gruppe først)
 - Finne en setning i hvert avsnitt som forteller hva avsnittet handler om
 - Prøv å ordne setninger slik at det blir god sammenheng
 - Prøv å skrive så kort som mulig
 - Bruk fagord, men bare dem som du vet hva betyr
 - Sammenlign din oppsummering med en annen i klassen
- Logg
 - Hva var læringsmålene, og i hvor stor grad har jeg nådd dem?
 - Hvordan har jeg arbeidet?
 - Hva bør jeg arbeide videre med?
- Reformulering
 - Skrive i en annen sjanger
 - Skrive en tekst om emnet for elever som er yngre enn seg selv
 - Lage spørsmål til teksten.

3. Veiledet lesing

Målet for veiledet lesing er å utvikle elevenes ferdigheter i å bruke lesestrategier selvstendig slik at elevene klarer å møte og lese nye tekster og respondere på dem kritisk. I veiledet lesing deles elevene i grupper ut fra interesser og kompetanse. Elevene og læreren

sitter i en liten gruppe på fem-seks elever slik at alle ser hverandre. Alle elevene og læreren har samme tekst foran seg, og læreren veileder elevene gjennom tekstene. Alle gruppene har ulike tekster på ulike nivåer slik at norskundervisningen kan tilpasses den enkelte elevs mestringnivå i høy grad. Læreren aktiverer forkunnskap og elevene får assosiere fritt rundt temaet før lesingen starter.

Til dette opplegget følger det små bøker, lærerveiledning og oppgavehefte.

Lærerveiledningen har tips til hver enkelt bok.

Før lesing:

Snakk om bildet/ bildene eller fortellingsmønsteret.

Hva tror barna boken handler om?

Snakk om ukjente ord og uttrykk som vi møter i denne teksten.

Hovedpoenget er at barna skal være motiverte og vite nok om teksten til å mestre lesingen.

Første gjennomgang

Barna leser teksten selv. (læreren leser teksten for eller sammen med veldig svake lesere).

Andre gjennomgang (samtaleskal være kort 5 – 10 min.)

Kommentarer og spørsmål til teksten eller til måten teksten er skrevet på.

Diskusjoner rundt tekstens innhold. Se på ord, bokstaver og lignende i teksten.

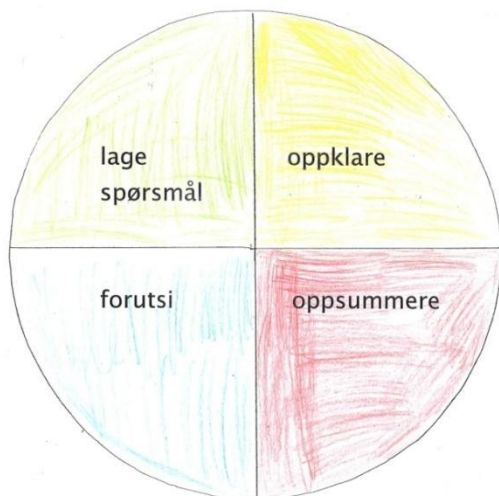
Oppfølging

Samtale om hva som kan hende videre. Ligner denne boka på andre bøker?

Arbeidsoppgaver relatert til teksten.

4.Resiproke/ leseLupa:

Dette er undervisningsopplegg i leseforståelse utarbeidet på 1980-tallet. Resiprok er den av leseopplæringsmetodene innen leseforståelse som kan vise til best resultater. Se og Leselupe klokka i farger, grønn – lage spørsmål, gul – oppklare, blå – forutsi og rød - oppsummere.

Forutsi: Jeg tror dette kommer til å handle om... Nøkler vi trenger for å forutsi: Se på overskrifter, se på bilder, bla i boka, se på innholdsfortegnelsen, se bak på boka.

Oppklaring: Jeg forstod ikke avsnittet der det stod... Denne setningen / ordet forsto jeg ikke Dette avsnittet gir ikke mening... Jeg forstår ikke illustrasjonen/ tegningen/ bildet på side... Dette er et vanskelig ord fordi..

Strategier for oppklaring av vanskelige avsnitt/ setninger:

Jeg leste om igjen avsnittet/ setningen som jeg ikke forsto

Jeg leste videre for å se om problemet ble oppklart

Jeg tenkte på hva jeg vet fra før

Jeg snakket med en annen (elev/ lærer/ foreldre)

Jeg kikket på illustrasjonen/ tegningen/bildet

Strategier for oppklaring av et ord

Jeg leste om igjen

Jeg delte opp ordet

Jeg tenkte på andre ord jeg kan som ligner

Jeg leste videre for å se om det kom en forklaring

Jeg byttet ut ordet med et annet ord som passet inn i setningen

Jeg slo opp i en ordbok

Jeg spurte (elev/ lærer/ foreldre)

Lage spørsmål

Før lesing

Hva kan jeg fra før?

Under lesing

Quiz-spørsmål/lærerspørsmål

Etter lesing

Lette spørsmål og tenkespørsmål:

Hva-spørsmål

Hvor –spørsmål

Hvorfor-spørsmål

Hvordan-spørsmål

Eller helt andre spørsmål

Oppsummering

Det viktigste som stod i dette kapittelet var...

Hovedpoenget i denne teksten var...

Den viktigste informasjonen i dette kapittelet var...

Dette kapittelet handlet om...

Denne boka handlet om...

Og helt til slutt

Hvilken av disse strategiene hjalp deg mest?

5.Litteraturopplegg

Diverse opplegg for å stimulere lesing på mellomtrinnet.

Skolen bruker følgende opplegg:

1. Leselyst på 5.trinn

2. "Grip boka". (Bokanmeldelser) nå 6. trinn
3. "Iskrem" på 7. trinn

I tillegg benyttes Damms leseunivers med oppgaver.

Iskrem

Lag en "softis til hver elev (ev de kan lage selv). I hver kule skal det stå ulike oppgaver som har med å lese bøker. Oppgavenes vanskegrad kan varieres etter behov.

Eks på oppgaver:

Les en bok som får deg til å le. Les en bok som forklarer hvordan du lager noe - demonstrer for klassen. Les et tegneseriehefte - skriv en fortelling om innholdet. Les et langt eventyr – skriv og illustrer ditt eget eventyr . Les en bok om en berømt person - skriv et brev til han eller henne. Les en bok om et mysterium – lag en stor plakat om noe som skjer i boka. Les en billedbok – lag din egen billedbok – hver side må ha 5 setn, og en tegning – det skal være 10 sider. Les en vitse- eller gåtebok – fortell 2 vitser/gåter for klassen. Les en om et dyr – skriv en fortelling som begynner slik- "En dag i....liv".

Hver gang en av iskulene/oppgavene er fullført, fargelegges kula. Når alle kulene er fargelagt, belønnes eleven med en "KRONES-IS"

6.Lær deg å lære

"Lær deg å lære" er en serie lærebøker for 3.-7. klasse som gir hjelp til planmessig og systematisk opplæring i studieteknikk og innøving av gode arbeidsvaner i klasserommet.

Oversikt over tidspunkt for innføring av de ulike strategier og metoder:

Læringsstrategier/metoder	Trinn
Tenkehatten (2 stk.)	1.trinn
Venndiagram	2.trinn
Veiledet lesing	1.trinn
Lotus	1.trinn
Radar	3.trinn
Thinkalouds	3.trinn
Pluss/delta	3.trinn
Spørrenøkkel	4.trinn
Nøkkelord med hitliste	4.trinn
Tankekort	4.trinn
Lotus	4.trinn
Lesing av fagtekster	4.– 5.trinn
Ydiagram	5.trinn
Resiproke/leselupe	5.trinn
Vøl	6.trinn
Tenkehatten (6 stk.)	7.trinn
Tynne/tykke spørsmål	7.trinn
Handlingslæring	7.trinn
Iskrem	7.trinn